

دانشگاه الزهرا(س)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

مالکیت خصوصی از منظر فقه و پیوند آن با اصل ۴۴ قانون اساسی

استاد راهنما:

دکتر فریبا حاجیعلی

استاد مشاور:

دکتر سید مسلم حسینی ادیانی

دانشجو:

ستایش کوچکی

بهمن ۱۳۹۶

کلیه دستاوردهای ناشی از این تحقیق متعلق به دانشگاه الزهرا (س) است.

قدردانی و تشکر

به لطف خداوند منان برخود لازم می دانم از کلیه کسانی که بنده را در تدوین و نگارش این پایان نامه یاری نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم. به خصوص از استاد فرزانه خانم دکتر فریبا حاجیعلی (استاد راهنما) که در کلیه مراحل این پژوهش با خوشرویی یاری و راهنمایی نمودند و همچنین جناب آقای دکترسید مسلم حسینی که مشاوره پایان نامه ی بنده را بر عهده گرفتند صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین از خانواده عزیزم که برای تدوین این پایان نامه از هیچ کمکی دریغ نفرمودند و تا آخر مسیر مرا همراهی نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم.

تقدیم

تقدیم به ساحت مقدس امام زمان (عج).

تقدیم به شهید مدافع حرم پاسدار احمد عطایی و شهید دانشمند هسته ای داریوش

رضایی نژاد که آرامش بخش وجود من در تمام مراحل تحصیلی ام هستند

تقدیم به آنان که موهایشان سفید شد تا ما رو سفید شویم پدر و مادر عزیزم که همیشه

دعای خیرشان بدرقه راه زندگی ام بوده.

تقدیم به برادر عزیز تر از جانم مهندس علیرضا که در تمام مراحل زندگی ام به او تکیه

کرده ام و مشوق من در این راه بوده.

و در آخر تقدیم به تمام کسانی که دوستشان دارم.....

چکیده

مالکیت خصوصی در مقابل مالکیت عمومی و تعاونی، که به منابع در تملک حکومت، جامعه یا دولت اشاره دارد، قرار گرفته است. اصل مالکیت پیش از آن که موضوعی قانونی و اعتباری باشد بر اساس قاعده سلطنت و ید، امری واقعی و عینی است. همچنین بر اساس قاعده احترام مالی که در حریم مالک واقع شده است. هیچ شخصی نمی تواند بدون اذن مالک از آن استفاده کند و اگر مال یا منافع مال را زائل کند، ضامن است. و نیز قاعده ید مهمترین اماره بر مالکیت خصوصی می باشد. بنابر نظر فقها هر کس که مالک و صاحب اختیار مالی است در چارچوب احکام اسلامی هر گونه بخواهد، می تواند از آن استفاده کند بنابراین حق مالکیت خصوصی، جنبه شرعی هم دارد و به رسمیت شناخته شده است. مواد قانونی هم اصل ۴۶ و اصل ۴۷ قانون اساسی بر مالکیت خصوصی دلالت میکند. هدف اصلی در این پژوهش تفسیر مالکیت خصوصی در فقه اسلامی، بیان ارتباط با اصل ۴۴ قانون اساسی و سیاست های برآمده از این اصل است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، یکی از مهمترین اصول قانون اساسی که تبیین کننده ی شاکله ی نظام اقتصادی کشور می باشد، اصل ۴۴ است. این اصل با پر رنگ کردن مالکیت خصوصی اشخاص حقیقی در جامعه و حمایت از کارآفرینی آنها اموال و حقوق و فرصت های مالی کشور، تا آنجا که به منافع عموم ضرری وارد نشود، به اشخاص حقیقی واگذار گردیده است. و در حوزه خصوصی سازی اجرای سیاست های خصوصی، سبب بهبود شاخص های کلان اقتصادی، افزایش اشتغال، افزایش رقابت و بهبود کارایی در مدیریت عملیات اقتصادی، تقلیل هزینه های بودجه ای دولت است.

واژگان کلیدی: مالکیت، مالکیت خصوصی، خصوصی سازی، قاعده احترام، قاعده سلطنت،

قاعده ید، اصل ۴۴ قانون اساسی.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
مسئله پژوهش و پژوهش تبیین مسئله	۱
پرسشهای فرعی پژوهش	۷
فرضیات پژوهش	۷
اهداف پژوهش و ضرورت آن	۸
پیشینه ی پژوهش	۹
روش تحقیق	۱۱
چارچوب نظری پژوهش:	۱۲
نوآوری تحقیق:	۱۲

فصل اول کلیات

بخش ۱- معناشناسی اصطلاحات و واژگان	۱۵
۱- مال	۱۵
۲- انفال	۱۷
۲-۱ زمین کافران	۱۷
۲-۲ زمین موات	۱۸
۲-۳ زمینهای بی مالک	۱۸
۲-۵ ارث بدون وارث	۱۸
۲-۶ معادن	۱۹
۳- تصرف	۱۹

- ۲۰..... ارکان تصرف
- ۲۰..... الف) رکن مادی
- ۲۰..... ب) رکن معنوی
- ۲۱..... ۴- مالکیت
- ۲۱..... ۴-۱- معنای لغوی مالکیت
- ۲۵..... ۴-۲- معنای اصطلاحی مالکیت
- ۲۵..... ۴-۲-۱ مالکیت در لسان قرآن
- ۲۶..... الف) مالکیت حقیقی
- ۲۷..... ب) مالکیت اعتباری
- ۲۸..... ۴-۲-۲ اصطلاح مالکیت از منظر فقه اسلامی
- ۲۹..... الف) نظریه جده
- ۳۰..... ب) نظریه اضافه
- ۳۱..... ج) نظریه احتواء
- ۳۲..... ه) نظریه حق تصرفات کامل
- ۳۲..... و) نظریه رابطه ی اعتباری (سلطه ی اختصاصی بر مال)
- ۳۳..... ۴-۲-۳ اصطلاح مالکیت از منظر حقوقی
- ۳۶..... ۴-۲-۳-۱ صفت مطلق بودن
- ۳۷..... ۴-۲-۳-۲ انحصاری بودن حق مالکیت
- ۳۸..... ۴-۲-۳-۳ صفت دائمی بودن
- ۴۰..... ۵- خصوصی
- ۴۰..... ۵-۱ معنای لغوی "خصوصی"
- ۴۱..... ۶- حق
- ۴۱..... ۶-۱ معنای لغوی
- ۴۱..... ۶-۲ معنای اصطلاحی

۴۱	۶-۲-۱ اصلاح فقهی.....
۴۴	۶-۲-۲ اصطلاح قرآنی.....
۴۴	الف) معانی غیر حقوقی حق در قرآن.....
۴۵	ب) معانی حقوقی حق در قرآن.....
۴۵	۶-۲-۲ اصلاح حقوقی.....
۴۶	بخش دوم: تاریخچه مالکیت خصوصی.....
۴۷	گفتار ۱- مالکیت خصوصی در مراحل اولیه تمدن بشری.....
۴۸	گفتار ۲- مالکیت خصوصی در تمدن های کهن.....
۴۸	مبحث ۱- مالکیت خصوصی در یونان باستان.....
۵۱	مبحث ۲- مالکیت خصوصی در روم باستان.....
۵۲	مبحث ۳- مالکیت خصوصی در چین باستان.....
۵۳	مبحث ۴- مالکیت خصوصی در ایران باستان.....
۵۴	گفتار ۳- مالکیت خصوصی در ادیان.....
۵۴	مبحث ۱- مکاتب وادیان غیر توحیدی.....
۵۵	۱-۱ نظر بودائیسیم در مورد مالکیت.....
۵۶	مبحث ۲- ادیان توحیدی.....
۵۶	۲-۱ ادین مسیحیت.....
۵۸	۲-۲ ادین یهود.....
۵۹	۲-۳ ادین زرتشت.....
۵۹	مبحث ۳- بررسی مالکیت خصوصی پیش از اسلام و پس از آن.....
۶۰	۳-۱ وضعیت مالکیت پیش از ظهور اسلام (عصر جاهلیت).....
۶۲	۳-۲ مالکیت در صدر اسلام.....
۶۴	گفتار ۴- مالکیت خصوصی قبل و بعد از انقلاب اسلامی در قوانین ایران.....
۶۴	مبحث ۱- وضعیت مالکیت خصوصی پیش از انقلاب اسلامی در قوانین ایران.....
۶۶	مبحث ۲- وضعیت مالکیت خصوصی پس از انقلاب اسلامی در قوانین ایران.....

ج

گفتار - مالکیت خصوصی در سایر کشورها.....	۶۸
مبحث ۱- کشور های اسلامی.....	۶۸
۱-۱ کشور افغانستان.....	۶۹
۱-۲ کشور مصر.....	۷۰
۳-۱ کشور عربستان.....	۷۱
مبحث ۲- کشورهای غیر اسلامی.....	۷۱
۱-۲ کشورهای تحت نظام سرمایه داری:.....	۷۱
۲-۲ کشورهای تحت نظام سوسیالیستی.....	۷۳

فصل دوم: مبانی فقهی و حقوقی مالکیت خصوصی

بخش اول : مالکیت خصوصی از منظر فقهی.....	۷۶
گفتار ۱-: آرا و نظرات فقهاء در زمینه مالکیت خصوصی در فقه اسلام.....	۷۶
گفتار ۲- ادله و مستندات فقهی مالکیت خصوصی در اسلام.....	۸۰
مبحث ۱- کتاب (آیات مالکیت).....	۸۰
مبحث ۲ - روایات.....	۸۳
۱-۲ روایت نبوی (ص) علی الید ما اخذت حتی تؤدی.....	۸۳
۲-۲ حدیث فدک.....	۸۴
۲-۳ روایت حفص بن غیاث.....	۸۵
مبحث ۳- سیره عقلا متشرعه.....	۸۵
مبحث ۴- دلیل عقل.....	۸۶
مبحث ۵- اجماع:.....	۸۷
مبحث ۶- قواعد فقهی.....	۸۸
۶-۱ قاعده تسلیط یا سلطنت.....	۸۹
۶-۱-۱ معنی لغوی سلطنت.....	۸۹
۶-۱-۲ مفاد قاعده سلطنت و مالکیت خصوصی:.....	۹۰

- ۶-۱-۳ مدارک قاعده: ۹۱
- الف) کتاب ۹۱
- ب) سنت ۹۴
- ج) اجماع ۹۵
- د) عقل و بناء عقلاء ۹۶
- ه) سیره متشرعه ۹۷
- ۶-۱-۴ حدود شرعی قاعده تسلط ۹۷
- ۶-۲-۲ قاعده احترام ۹۸
- ۶-۲-۱ معنی لغوی قاعده احترام ۹۸
- ۶-۲-۳ مفاده قاعده: ۹۸
- ۶-۲-۴ دلایل و مستندات قاعده ۹۹
- الف) آیات ۹۹
- ب) روایات ۱۰۰
- ج) بناء عقلا ۱۰۲
- د) سیره متشرعه ۱۰۲
- ه) تسالم اصحاب ۱۰۳
- ۶-۳-۳ قاعده ید: ۱۰۴
- ۶-۳-۱ ید در لغت ۱۰۴
- ۶-۳-۲ مفاد قاعده ید ۱۰۶
- ۶-۳-۳ تحلیل قاعده ید ۱۰۶
- ۶-۳-۴ مدارک قاعده ۱۰۷
- الف) سنت ۱۰۷
- ب) بنای عقلا ۱۰۸
- ج) سیره متشرعه ۱۰۸
- د) لزوم عسر و حرج ۱۰۹

گفتار ۳- موارد و مصادیق فقهی مالکیت خصوصی در اسلام..... ۱۱۰

مبحث ۱- انفال..... ۱۱۰

۱-معنای انفال..... ۱۱۰

الف) فقه‌های اهل سنت..... ۱۱۰

ب) فقه‌های امامیه..... ۱۱۲

۲- مصادیق انفال..... ۱۱۴

۳- افراد مستحق استفاده و مصرف انفال..... ۱۱۵

۴- شرایط استفاده و نظارت حکومت بر انفال..... ۱۲۰

مبحث ۲- خمس..... ۱۲۱

۱- خمس در اصطلاح فقها..... ۱۲۱

۲- اهمیت خمس..... ۱۲۳

۳- ناسخ بودن آیه خمس..... ۱۲۴

۴- مستندات خمس..... ۱۳۰

الف) آیات..... ۱۳۰

ب) ادله روایی..... ۱۳۱

- روایت شیعه..... ۱۳۱

- روایت اهل سنت..... ۱۳۱

ج) اجماع..... ۱۳۲

۵- خمس معادن..... ۱۳۲

بخش دوم: مالکیت خصوصی از منظر حقوقی..... ۱۳۳

گفتار ۱- بررسی و تحلیل مالکیت خصوصی در قوانین..... ۱۳۳

مبحث ۱: مالکیت خصوصی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۷

مبحث ۲: مالکیت خصوصی در قانون مدنی ایران..... ۱۴۱

مبحث ۳: مالکیت خصوصی در سایر کشورها..... ۱۴۴

۱- مالکیت در قانون مدنی فرانسه..... ۱۴۵

۲-مالکیت در قانون مدنی آلمان.....	۱۴۵
۳-مالکیت در حقوق انگلستان.....	۱۴۵
گفتار ۲- خصوصی سازی از منظر حقوقی.....	۱۴۷
مبحث ۱- درآمدی بر بسترهای خصوصی سازی در حقوق ایران.....	۱۴۹
مبحث ۲- تبیین مفهوم خصوصی سازی.....	۱۵۱
مبحث ۳- عملکرد خصوصی سازی.....	۱۵۵
مبحث ۴- روش های واگذاری در خصوصی سازی.....	۱۵۶
مبحث ۵- تحلیل سهام عدالت و تاثیر آن بر خصوصی سازی از منظر حقوقی.....	۱۵۷
مبحث ۶- مفهوم سهام طلایی و تاثیر آن بر خصوصی سازی از منظر حقوقی.....	۱۵۹
بخش سوم:مالکیت خصوصی از منظر اقتصادی.....	۱۶۰
گفتار ۱- نگاه اقتصاد به حق مالکیت.....	۱۶۵
گفتار ۲- دیدگاه ها اقتصاد دانان درباره مالکیت خصوصی.....	۱۶۲۷
مبحث ۱- دیدگاه کلاسیک ها.....	۱۶۷
مبحث ۲- دیدگاه نهاد گرایان جدید.....	۱۶۹
گفتار ۳- اصالت داشتن فرد و جامعه.....	۱۷۱
مبحث ۱- مالکیت مختلط.....	۱۷۳
مبحث ۲- آزادی اقتصادی.....	۱۷۶
فصل سوم:جریان شناسی حقوقی خصوصی سازی در ایران بعد از	
ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی	
بخش اول: تحلیل حقوقی سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....	۱۸۴
گفتار ۱- سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۸۴
مبحث ۱- سیاست های کلی توسعه بخش های غیر دولتی و جلو گیری از بزرگ شدن	
بخش دولتی.....	۱۸۶

مبحث ۲- سیاست های بخش تعاونی..... ۱۸۷

مبحث ۳-سیاستهای کلی توسعه بخشهای غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت ها و بنگاههای

دولتی..... ۱۸۹

مبحث ۴ - سیاستهای کلی واگذاری..... ۱۸۹

۱-الزامات واگذاری..... ۱۸۹

۲-مصارف درآمدهای حاصل از واگذاری..... ۱۸۹

مبحث ۵-سیاستهای کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار:..... ۱۹۰

گفتار ۲- نقد و بررسی کلی ماهیت حقوقی سیاست های کلی ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی..... ۱۹۱

مبحث ۱-اقدامات اصلاح قانون اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی..... ۱۹۳

۱-تعریف بخش های اصلی نظام اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران..... ۱۹۳

۲- توجه به اهداف سیاست های ابلاغی..... ۱۹۴

۲-۱ شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی..... ۱۹۵

۲-۲ گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تامین عدالت اجتماعی..... ۱۹۶

۲-۳ ارتقاء کارآیی بنگاه های اقتصادی و بهره وری منابع مادی، انسانی و فناوری..... ۱۹۷

۲-۴ افزایش رقابت پذیری در اقتصاد ملی..... ۱۹۷

۲-۵ افزایش سهم بخش های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی..... ۱۹۸

۲-۶ کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت های اقتصادی..... ۱۹۹

۲-۷ افزایش سطح عمومی اشتغال..... ۱۹۹

۲-۸ تشویق اقشار مردم به پس انداز و سرمایه گذاری و بهبود درآمد مردم..... ۱۹۹

۳-رویکرد سیستمی و فرایند گرا به بازنگری قانون..... ۲۰۰

مبحث ۲- بررسی مفاد سیاست های کلی اصل قانون اساسی..... ۲۰۰

۱-مقررات زدایی..... ۲۰۰

۱-۱:انحصار زدایی..... ۲۰۰

۱-۲:انعطاف پذیر کردن قوانین و حذف کنترل دولتی:..... ۲۰۱

۲-خصوصی سازی..... ۲۰۱

۲۰۲	۱-۲- تدابیر مالکیتی.....
۲۰۲	۲-۲- اجرایی.....
	بخش دوم: بررسی برنامه های توسعه ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور در
۲۰۳	راستای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....
۲۰۸	گفتار ۱- برنامه چهارم توسعه.....
	مبحث ۱- فاکتور های خصوصی سازی و تطبیق آن با قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون
۲۰۸	اساسی.....
۲۰۹	۱-تعریف اهداف خصوصی سازی.....
۲۱۰	۲-تعریف و دامنه ی برنامه ی خصوصی سازی.....
۲۱۲	۲-۱ فعالیت های گروه دو.....
۲۱۳	۲-۲ فعالیت های اقتصادی گروه سه.....
۲۱۴	۲-۳ اشکالات عدیده ای در این نوع تقسیم بندی بخش های اقتصادی دیده می شود:.....
۲۱۶	۲-۴ شیوه های خصوصی سازی.....
۲۱۷	۲-۵ سازمان ها و نهاد های مامور اجرای برنامه ی خصوصی سازی.....
۲۱۷	الف- سازمان های خصوصی سازی.....
۲۱۸	ب- هیئت واگذاری.....
۲۱۹	ج- شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....
	مبحث ۳- انحراف از برنامه ی خصوصی سازی در قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی
۲۲۱	
۲۲۱	۱- سهام عدالت.....
۲۲۳	۲- گسترش بخش تعاون.....
۲۲۴	۳- تعهدات سنگین برای دولت و بانک ها.....
۲۲۶	گفتار ۲- نگاهی به مسائل مربوط به خصوصی سازی در قانون برنامه پنجم توسعه.....
۲۲۶	مبحث ۱- توانمندسازی بخش خصوصی و بهبود فضای کسب و کار.....
۲۲۹	مبحث ۲- شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی.....

- مبحث ۳- بخش خصوصی و صندوق توسعه ملی..... ۲۳۰
- مبحث ۴- مواد برنامه پنجم و قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی..... ۲۳۱
- گفتار ۳- خصوصی سازی در پرتو مقررات قانون برنامه ششم توسعه..... ۲۵۳
- مبحث ۱- مواد قانون برنامه ششم توسعه..... ۲۵۵
- مبحث ۲- خصوصی سازی در برنامه ششم در حیطه نفت و گاز..... ۲۵۸

فصل چهارم: اهداف، آثار و آسیب شناسی خصوصی سازی بر اقتصاد

داخلی

- بخش اول- اهداف خصوصی سازی..... ۲۶۱
- بند ۱- خصوصی سازی اهداف اولیه..... ۲۶۲
- بند ۲- اهداف ثانویه خصوصی سازی..... ۲۶۲
- بند ۳- افزایش رقابت و بهبود کارایی در مدیریت در عملیات موسسات اقتصادی ۲۶۵
- بند ۴- کاهش نقش مستقیم دولت در فعالیت های اقتصادی..... ۲۶۶
- بند ۵- تقلیل هزینه های بودجه ای دولت ناشی از پرداخت یارانه و هزینه های سرمایه ای ۲۶۷
- بند ۶- توسعه بازارهای سرمایه داخلی و دستیابی به سرمایه، منابع مالی و تکنولوژی خارجی ۲۶۷
- بند ۷- ایجاد علاقه و دلبستگی در شاغلین شرکت ها..... ۲۶۸
- بند ۸- مقررات زدایی..... ۲۶۸
- گفتار ۱- روش های خصوصی سازی..... ۲۶۹
- بند ۱- خصوصی سازی همراه با واگذاری مالکیت..... ۲۷۰
- الف- عرضه عمومی سهام واحدهای دولتی..... ۲۷۰
- ب- فروش خصوصی سهام..... ۲۷۱
- ج- سرمایه گذاری جدید بخش خصوصی در واحدهای دولتی..... ۲۷۱
- د- فروش دارایی های شرکت یا موسسه دولتی..... ۲۷۲
- ه- تجزیه واحدهای بزرگ دولتی به واحد های کوچک تر..... ۲۷۲
- و- فروش شرکت به کارکنان و مدیران..... ۲۷۲

بند ۲- خصوصی سازی بدون واگذاری مالکیت.....	۲۷۳
بند ۳-اثرات و مزایای ناشی از اجرای خصوصی سازی اقتصادی.....	۲۷۴
بند ۴- ایجاد شرایط و انتخاب روش های مناسب خصوصی سازی در ایران.....	۲۷۸
بند ۵-فواید و ثمرات سود ده اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی.....	۲۸۲
بند ۶-مشکلات اجرایی شدن.....	۲۸۴
بند ۷-ناکامی و عدم موفقیت شرکت های دولتی در ایران.....	۲۸۵
۷-۱-عوامل درون زا.....	۲۸۵
۷-۲-عوامل برون زا.....	۲۸۶
گفتار ۲- آسیب ها و ایرادات ناشی از خصوصی سازی.....	۲۸۸
نتیجه گیری.....	۲۹۸
فهرست منابع و مآخذ.....	۳۰۲
Abstract.....	۳۱۲

مسئله پژوهش و پژوهش تبیین مسئله

ارتباط مالکیت خصوصی در فقه اسلامی با اصل ۴۴ قانون اساسی چیست؟

حق مالکیت یکی از مهم ترین حقوق بنیادین بشر محسوب می شود و آن کامل ترین حقی است که انسان می تواند داشته باشد زیرا مالک می تواند با هر شیوه ای که مایل است در آن دخل و تصرف کند و از عین مال خود بهره مند شود. مالکیت خصوصی یعنی استفاده، کنترل تملک و دیگر اشکال بهره برداری از انواع سرمایه هایی هم چون زمین، ملک و شغل و ... توسط افراد قانونی و شرکت های تحت مالکیت خصوصی است. مالکیت خصوصی در مقابل مالکیت عمومی و تعاونی، که به منابع در تملک حکومت، جامعه یا دولت اشاره دارد و نه افراد حقیقی و یا بنگاه اقتصادی، قرار گرفته است. در فقه اسلامی اصول و قواعد بسیاری توسط فقها بنا نهاده شده و در مورد آن سخن به میان رفته است که ریشه در احترام به مالکیت خصوصی افراد دارد. اختصاص مباحث مهم کتاب فقهای عظام به معرفی عقود معین و شرایط و احکام آن ها هم چون بیع و اجاره و قرض و ودیعه و ... از آثار احترام به مالکیت خصوصی است. در قرآن کریم نیز آیات فراوانی وجود دارد که در حمایت از مالکیت خصوصی، بدان اشاره می گردد؛ آیات ۱۵، ۲۱۰ و ۲۹، سوره ی نساء، آیه ۲۷۹ سوره ی بقره^۴ و آیه ۵۲ سوره ی مسد از این دست آیاتند. "روایت الناس مسلطون علی اموالهم"، که فقها بسیار بدان استناد کرده اند دیگر مستند فقهی است که نشان می دهد احترام به مالکیت خصوصی جایگاه استواری در دین اسلام دارد؛ در واقع اصل سلطه ی

۱. وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا.
۲. إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا.
۳. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا.
۴. فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ.
۵. مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ.

انسان ها بر اموال خود، اصلی پذیرفته شده در میان فقها است که استثنائاتی هم چون قاعده ی لاضرر تنها آن را در موارد ویژه تخصیص می زند. منشاء و خاستگاه مالکیت خصوصی در دین اسلام، از رابطه اعتباری یکی از امور تکوینی، یعنی فطرت، عقل و چگونگی زندگی اجتماعی انسان شکل گرفته است. قرآن کریم با توجه به توحید ربوبی^۱، جایگاه رابطه مزبور را با تکیه بر نظریه «جانشینی و خلیفه الهی» این گونه ترسیم می کند: «ءامنوا بالله و رسوله و انفقوا مما جعلکم مستخلفین فیہ فالذین ءامنوا منکم و انفقوا لهم اجر کبیر؛ به خدا و پیامبر او ایمان آورید، و از آن چه شما را در استفاده از آن، جانشین دیگران کرده، انفاق کنید. پس کسانی از شما که ایمان آورده و انفاق کرده باشند، پاداش بزرگی خواهند داشت»^۲.

مالکیت خصوصی در نظام اقتصاد اسلامی چنان مورد توجه و احترام قرار گرفته که از سوی قرآن کریم، حکم بریدن دست سارق یعنی متجاوز به حریم این نوع مالکیت صادر شده است^۳. اسلام آنچنان به مالکیت خصوصی افراد بر اشیاء و تملکات خود احترام می گذارد که هر گونه تعدی به آن از سوی دیگر افراد را قابل سرزنش می داند و برای آن مجازات تعیین کرده است.

سوالی که در این تحقیق برآنیم بدان پاسخ دهیم، بیان ارتباط و تفسیر مالکیت خصوصی در فقه اسلامی، با اصل ۴۴ قانون اساسی و سیاست های برآمده از این اصل است. اصل ۴۴ قانون

۱. توحید در ربوبیت، یعنی «اعتقاد به اینکه تنها خدای متعال است که می تواند استقلالاً و بدون نیاز به هیچ گونه اذن و اجازه ای، در تمام شؤون مخلوقات و کلّ جهان تصرف کرده، آن ها را تدبیر و اداره کند.» طبق این تعریف، انسان پس از آفرینش، تدبیرش به خود او واگذار نشده، بلکه با تدبیر الهی زندگی می کند. البته این بدان معنا نیست که هیچ عاملی در طول فاعلیت خدا، از چیز دیگر تأثیر نپذیرد، بلکه بدین معنی است که همه عوامل و علل، تابع اراده و تدبیر او هستند و بر اساس نظام سبب و مسبب، ربوبیت و تدبیر همه علل به علت العلل و مسبب الاسباب باز میگردد. (تفسیر المیزان، ج ۱۸ ف ص ۲۵).

۲. (سوره حدید، آیه ۵۷).

۳. (سوره مائده، آیه ۳۶).

اساسی به بیان ساختار اقتصاد کشور از دید حقوقی پرداخته است لذا در اصل ۴۴ قانون اساسی تأکید شده که بنیان اقتصاد ایران دولتی است و فعالیت بخش خصوصی به عنوان مکمل و پایین دست پذیرفته می شود. این اصل باعث شد تا پس از انقلاب ۵۷، بخش عظیمی از کارخانه ها و شرکت های خصوصی مصادره و تعطیل گردند. این امر موجب شد تا آیت الله خامنه ای در خرداد سال ۱۳۸۴ طی ابلاغیه ای در این اصل دستور تجدید نظر صادر کردند و بدین ترتیب فعالیت بخش خصوصی در بخش های بالادستی و بنیانی اقتصاد مجاز شمرده شد. سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی از سوی رهبر انقلاب اسلامی به سران قوای سه گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ گردید. ابلاغ این سیاست های استراتژیک و بسیار مهم بر اساس بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی که تعیین سیاست های کلی نظام را پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام در حیطه اختیارات و وظایف رهبر انقلاب قرار داده، صورت گرفته است. در پی این ابلاغ از سوی مقام رهبری، "قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی" در سال ۱۳۸۷ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. این قانون، ورود به برخی از شغل ها و فعالیت های اجرایی را برای دولت ممنوع کرد و ورود دولت در برخی فعالیت ها محدود گشت و در واقع، با تصویب این قانون گام بزرگی در راه خصوصی سازی در قوانین برداشته شده است؛ اگر چه در این قانون، ورود به برخی فعالیت ها در صلاحیت دولت شناخته شده است و ورود شرکت ها و افراد خصوصی و غیر دولتی به آن با محدودیت مواجه شده است. ابلاغ سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی نقشه ی دقیقی برای رسیدن به مقصد توسعه ی کشور به دست مسئولان و مدیران اجرایی و تصمیم گیران نظام داده است. پتانسیل نهفته در این اصل که در قالب ابلاغیه ی مقام معظم رهبری شکل گرفت، میتواند منبع تحول شگرف و عظیمی در اقتصاد کشور باشد خصوصی سازی می تواند بر کاهش فساد اثر بگذارد در صورتی که، درست اجرا شود. بر وفق فطرت، دست آوردهای هرکسی از آن اوست. دین مقدس اسلام آزادی انسان را